

SAMSON FRANK

EN

RABBI BERKOVITS

Twee Joden

Door de Heere geleerd en bekeerd

Overgenomen uit:

Gasten en vreemdelingen op de aarde

ALI IPEMA

1902-1976

En haar vriendenkring

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2013**

Treffende ontmoetingen, Samson Frank en Rabbi Berkovits

In de jaren 1930 kwam Ali Ipema op een bijzondere wijze in contact met twee Joden. De ene was Samson Frank, geboren op 27 januari 1900 in Groningen. Zijn roepnaam was Sam. De andere was rabbi Berkovits, afkomstig uit Wit-Rusland. Zij vertelde wel eens iets over deze contacten aan ds. N. de Jong. Deze vroeg aan Ali om het een en ander hiervan op papier te zetten. Zij ging op dat verzoek in en schreef de volgende brief:

Aan onze geliefde leraar ds. De Jong.

De datum weet ik niet meer, maar het was op een zondagavond, terwijl wij aan de broodmaaltijd zaten bij ds. Van der Meiden, dat dominee mij de groeten overbracht van Sam Frank uit Groningen. Ik zei: 'Hoe komt u daar toch aan, want hij is een Jood. Wij kennen elkaar al van de schoolbanken af, van de openbare school'

'Ja', zei dominee, 'dat heeft hij verteld en hij komt zo hier.'

'Hoe kan dat nu, dominee? Is Frank dan ook in de Christelijke Gereformeerde Kerk terechtgekomen?'

Zondagsavonds was het de gewoonte van dominee Van der Meiden zijn huis open te zetten voor de vrienden die er lust toe hadden nog eens over het gehoorde te spreken. En er was in die dagen nog menigmaal opening. Maar toen de vrienden kwamen en Sam Frank, werd het zo akelig stil. Wij kenden elkaar meteen terug.

We dachten beiden: hoe kom jij hier? Maar geen woord kwam over onze lippen.

Dominee deed zijn best, maar ik zei: 'Dominee, het gaat niet. Ik ga naar mijn betrekking.'

Ik stond meteen op en Frank ook. Toen de buitendeur dicht was, bleven wij staan en zeiden allebei: 'Hoe ben jij hier gekomen?' Hij bracht mij naar mijn betrekking en daar vertelden wij elkaar hoe de Heere ons te sterk geworden was.

Frank was kandidaat in de rechten. Hij studeerde in Groningen toen hij met zijn vriend ging wandelen en stonden te luisteren naar de muziek van het Leger des Heils. Ze gingen spottend het gebouw in. Toen hoorden ze uit Gods Woord enkele hoofdstukken lezen en een legerofficier sprak en bad met hen. Toen gingen ze huiswaarts. Die vriend bezat een Bijbel en samen onderzochten ze nu het Woord. Die vriend kon er niet mee uitscheiden en de schellen vielen ook van Frank zijn ogen. Hij ging bidden en danken, voor en na het eten op zijn kamer. En ook thuis wilde hij het doen, maar zijn vader ging erg tekeer. Toen deed hij het in de gang, want hij kon het niet laten.

Frank hield zeer veel van zijn moeder, maar hij moest kiezen tussen haar en Gods Woord. Hij zei dat de Christus waarlijk Gods Zoon is. Hij moest dadelijk uit het ouderlijk huis en mocht er nooit meer in.

Nu hij het Jodendom afvallig geworden was, kreeg hij geen geld meer voor studie en kleren. Hij probeerde werk te krijgen, bedroefd vanwege het gemis van zijn lieve moeder, van wie hij zoveel hield. Alles liep hem tegen.

Op het laatst kwam hij terecht bij de militairen om aardappelen te schillen. Daar waren veel vrouwen om hem heen om hem te verleiden. Een zwervend leven brak voor hem aan. De Heere vernederde hem. Maar als hij het Woord hoorde verklaren kreeg hij een ademtochtje. Veel werk heeft hij geprobeerd.

Hij kwam in Utrecht terecht, waar toen - van 1925-1928 - ds. G. Wisse stond in de Christelijke Gereformeerde Kerk. Daar kreeg hij catechisatie en werd er gedoopt en aangenomen.

Hij was in die tijd tramconducteur, maar kon dat werk ook niet meer doen vanwege Gods dag. Hij kwam toen in aanraking met de heer Mijnhardt, ouderling bij ds. Wisse. Toen hij alles van Sam hoorde, zei hij: 'Mijn zoon is bij de belasting. Ik zal dat voor u ook proberen.' Dat

gebeurde. Sam ging naar Den Haag. Hij had de Heere nodig in deze gangen. Hij liep op de Javabrug en werd bij de kamerling bepaald, die zijn weg met blijdschap reisde. Hij vertelde mij dat alles goed zou komen met zijn examen.

Doch ik vreesde dat hij het niet halen zou, maar dat lag voor hem anders. Ik werd gewaar dat hij gezakt was, maar Frank kwam pas een paar dagen later. Hij was erg mistroostig en zei: 'Je mag niets doen, Ali, ook de vrienden niet.'

Hij dacht nog met sinaasappels te gaan venten. Hij meende zeker dat het van de Heere was dat hij erdoor zou komen. *Maar nu is er niets waar, ook mijn bekering niet*, zo zei hij. Dat laatste was het smartelijkste en we namen erg bedroefd afscheid van elkaar.

Ik legde alles de Heere voor, want ik wist niet hoe te handelen. Het was voor mij niet vreemd en ik was er door de Heere in onderwezen en kon daardoor ook soms een waarschuwend stem doen horen. Maar nu? De Heere gaf mij in gedachten hem het boek van Boston te zenden, waar ik zelf zoveel onderwijs uit had. En de Erskines, die hun vader jong verloren en geen geld voor studie hadden. Maar de Heere opende een weg, zodat deze zoons toch op de preekstoel terecht zijn gekomen. Ook zijn eigen tachtig brieven, waarin hij mij schreef de wegen die de Heere met hem gehouden had. Dit alles liet ik de knecht inpakken en naar hem brengen. Ruim een week hoorde ik niets.

Maar toen stond hij onverwachts voor me met tranen in zijn ogen. Hij zei: 'O Ali, je had me geen betere medicijnen kunnen sturen. Terwijl ik de brieven las en de boeken van Boston en Erskine, hoorde ik de bel en de brievenbus ging open. Daar lag een brief. Ik zag niemand. De brief deed ik toen open. Allemaal bankpapier, precies genoeg voor mijn studie, kleren en onderhoud. Dus een vingerwijzing van de Heere om door te gaan met mijn studie.'

Wij moeten zelf in omstandigheden verkeerd hebben om te weten wat het inhoudt, dat de Heere weet wat we van node hebben. Helaas houden we de Heere meest voor het laatst.

Aan het eind van het jaar is hij geslaagd voor zijn examen en hij reisde toen zijn weg met blijdschap. Op verschillende plaatsen in ons land moest hij toen helpen, waar de ontvanger der belastingen door ziekte of vakantie weg was.

In Brabant en Limburg was het droevig gesteld wat de leer der Waarheid betrof en hij vroeg mij wat oude schrijvers te willen zenden, want hij wilde niet uit de kerk vandaan blijven, maar ging op de laatste bank zitten met zijn vingers in de oren, om de leugenleer niet aan te moeten horen. Hij las toen de preken van de oudvaders.

Mijn boeken heb ik niet meer gezien. Die zijn na Sam zijn overlijden verkocht op de markt in Groningen. Maar ik kreeg ze nu weer na het sterven van ds. Zandt. *Heilig zijn, o God, Uw wegen.*

Toen Frank in Amsterdam was voor zijn werk, had hij zijn kamers precies tegenover het Wilhelminaziekenhuis. Hij zag daar veel mensen in- en uitgaan en dacht eens: zouden daar ook mensen liggen die nooit bezoek krijgen? Daar wilde hij wel eens heen. Hij nam een zak fruit mee en vroeg de directrice naar die zieken die nooit bezoek kregen en of hij die mocht bezoeken. De directrice was er niet tegen en bracht hem bij een zieke. Maar dit was een Jood. Dat bedoelde Sam niet, maar hij ging toch naar hem toe en stak hem de hand toe. Hij zei wie hij was en vroeg of hij eens met hem mocht spreken: 'Is dat goed, broeder?'

Hij zei: 'Noemt u mij broeder? Bent u dan een christen?'

'Ja', zei Frank, 'u ook?'

'Ja', zei de man en hij begon te wenen. 'Vannacht had ik het zo moeilijk en zei: "Heere, nu lig ik hier al maanden en ik heb nog nooit een van Uw kinderen gesproken. Als U met mij begonnen bent, Heere, stuur dan eens een van Uw volk."

Maar nu zag ik u komen en ik zag dat u een Jood bent. En dat bedoelde ik toch niet. Maar, o lieve broeder, dat u ook de Messias kent.'

En zij lagen aan elkaars hals te wenen. De andere zieken in de zaal lachten hen uit, want dit

hadden zij nooit gezien.

Verhaal van Rabbi Berkovits

Rabbi Berkovits - zo heette deze man - vertelde aan Frank dat hij uit Wit-Rusland kwam. Daar was zijn vader opperrabbijn. Ze bewoonden een zeer groot huis, waarvan hij met zijn vrouw en twee kinderen een gedeelte had om te wonen. Zijn vader en hij gingen beurtelings op reis op een paard. En als vader weg was, moest de zoon de zorg van alles op zich nemen. Frank vroeg hem waarom hij in het ziekenhuis lag en Berkovits verhaalde van zijn wederwaardigheden. Het bezoekuur was al gauw voorbij. Maar Frank bezocht hem nu zo vaak hij kon.

Berkovits vertelde dat zijn vader eens stond te praten met een colporteur die boeken bij zich had en hij luisterde mee. Hij zag dat zijn vader een boek aangeboden kreeg. Zijn vader wilde het niet aannemen, maar de man gaf het toch en vader - om de man kwijt te zijn - nam het toen. Vader nam het mee naar de studeerkamer. Maar, vertelde Sam, na het ingezien te hebben, pakte hij het weer goed in papier en riep mij. Ik moest een schep meebrengen. En toen achter in de tuin een heel diepe kuil graven. Daar stopte vader dat pak in. De aarde moest er weer bovenop. Ik vroeg: 'Vader, wat is dat voor een boek?'

'O', zei vader, 'dat is een waardeloos boek'

Nu moest vader weer op reis en nam twee paarden mee. Ik bleef thuis bij mijn vrouw en kinderen en mijn lieve moeder.

Eens verveelde ik mij en kwam mij in gedachten die colporteur en het boek dat hij aan vader gaf en dat in de tuin begraven lag. Ik wist nog precies de plaats waar het boek lag en groef het op. Ik nam het mee naar mijn studeervertrek. Uit nieuwsgierigheid ging ik lezen.

Maar 's Heeren lieve Geest werkte in de dadelijkheid mee, dat de gekruiste Christus waarlijk Gods Zoon is, de Messias. Ik werd in die dagen schuldenaar voor de Heere.

Mijn vader kwam weer thuis, maar ik durfde hem niets te zeggen.

'Dag zoon', zei mijn vader, 'ben je de parochie door geweest?'

'Ja vader', zei ik. Maar vader viel het op dat ik zo stil was en anders dan gewoon.

Wat later, in de studeerkamer, sprak vader me aan en wilde precies weten wat er aan de hand was.

Ik durfde niet, maar door het aanhouden zei ik: 'Vader, weet u nog dat ik dat boek in de grond moest begraven, vóór u op reis ging?'

'Heb jij dat weer opgegraven, mijn zoon?'

'Ja vader, hier is het en ik heb het gelezen. *Christus is waarlijk Gods Zoon en het Oude Verbond heeft er altijd naar uitgezien.*'

Maar vader werd zo kwaad en riep moeder en mijn vrouw en kinderen. Vader vertelde wat er gebeurd was. Ik moest alles herroepen en vergeving vragen. En zo niet, dan werd ik direct uit het huis gezet.

Dat is gebeurd. Ik werd uitgejouwd en bespogen. En in het gezicht geslagen door mijn vrouw. Mijn moeder weende zeer, we waren zo aan elkaar verbonden.

Ik werd op straat gezet en de grote hekken werden gesloten. Ik heb hen nooit meer gezien en ging een zwervend leven in.

Van de Joden werden overal vallen gezet om mij te doden. Ze gingen mij overal na. Zelfs in een hotel kon ik niet meer logeren.

Op de hogeschool gaf ik les in het Hebreeuws, zodat ik goed in mijn onderhoud kon voorzien. Ook in Duitsland kon ik op de universiteit lesgeven. Maar hoe dichter bij Holland, hoe zeker ik werd.

Door mijn werk kwam ik in Utrecht en Amsterdam. Doch werd toen al zo ziek dat ik hier in het ziekenhuis ben terechtgekomen. Twee grote operaties heb ik ondergaan. Ballen gemalen glas en vrouwenhaar uit de maag en buik gehaald. Dat hadden ze uit haat door mijn eten

gedaan.

Tot zover rabbi Berkovits.

Toen Sam Frank bij hem kwam was hij alweer aan het beteren. Vanuit het ziekenhuis is hij bij Sam op z'n kamer gekomen om aan te sterken. Ze gingen samen de Joden bezoeken en de Heere opende vele ogen.

Toen Sam Frank weer uit Amsterdam moest voor zijn werk, bleef Berkovits achter. Toen kreeg ik meer Joodse vrienden uit Amsterdam. Ook deze Berkovits en in Den Haag ook enige Joden als vrienden die door de Heere harten en ogen geopend waren.

Meneer Valk uit Heemstede had ook zijn werk en fabriek in Amsterdam. Die zou graag eens mijn groeten willen overbrengen aan dr. Berkovits. Hij kon hem dan gelijk een keertje bezoeken. Ik was daar zeer mee ingenomen, daar ik zelf erg druk in de keuken was. Maar ik stelde de voorwaarde dat Valk mij alles zou vertellen hoe het met de gezondheid van Berkovits was. Want ik moest veel aan hem denken. Dat wilde meneer Valk graag beloven en hij is toen naar Amsterdam vertrokken.

Dr. Berkovits woonde in het hartje van de stad Amsterdam, op de vierde verdieping. Een hoge smalle trap moest Valk op. Hij belde flink.

Daar kwam dr. Berkovits, gekleed in een lang wit kleed. Hij liet Valk binnen in een klein kamertje met gewitte muren en een dakraam. Op de grond een hoop stro, een laken erop met een kussen. Aan de muur hing een zwarte geborduurde toga.

Berkovits zei dat hij ziek was, maar nergens gebrek aan had. Hij hoefde ook geen ondersteuning van de vrienden, want hij verdiende genoeg. Maar hij leefde erg sober, om zijn broeders, de bekeerde Joden, te helpen onderhouden. Want hun ontbrak soms het nodigste omdat ze christenen geworden waren.

Later kwamen Berkovits en de andere Joodse vrienden zaterdagsavonds naar Den Haag en gingen we samen naar vrienden die ook Joden geweest waren. Dan gaf de Heere meestal lief opening. Ze lagen zo zuiver in het Woord te verklaren.

Sam Frank was al inspecteur van de belastingen. Maar de laatste tijd was hij niet zo gezond. Hij rookte teveel, het was aan zijn nagels te zien. Sam ging naar een dokter en die stuurde hem naar het ziekenhuis in Apeldoorn, waar hij weer gauw opknapte. Toen kwam er nog een specialist uit Utrecht. Hem werd verzocht even naar Frank te willen zien, want hij zou nu weer gauw naar huis gaan en de specialist wilde hem nog een injectie geven. Maar de injectie kwam per abuis in het ruggenmerg terecht. Frank werd opeens zo naar en zijn keel werd opgezet.

De ouders moesten gewaarschuwd worden. Die woonden nog in Groningen. De ouders kwamen, maar daar het vrijdagavond was, wilden zij zich niet verontreinigen voor de sabbat. Zij vroegen om een kamer in de buurt van een glasdeur om zo hun zoon te zien.

Ook een vriend, die leraar zou worden, is gekomen en vroeg aan Sam: Wat zal ik voorlezen, Sam?'

'Jesaja 53.'

Hij kon het nog goed verstaan, maar werd steeds zwakker. Die vriend moest weer weg en Sam bleef alleen. Hij heeft het nog erg benauwd gehad, maar niemand heeft het doodsweet afgeveegd. Altijd in zijn leven voor ieder klaargestaan. En nu eenzaam, van alle mensen verlaten. Toen zijn vriend terugkwam was het leven er al uit. Zijn ouders zijn ook niet op de begrafenis geweest.

De weg leek voor mij ook afgesneden om er heen te gaan. Maar maandagmorgen om vier uur kwam de Heere over: *'De snoeren zijn mij in lieflijke plaatsen gevallen; ja, een schone erfenis*

is mij geworden. De Heere was blij met Zijn Sam en ik ook. Toen heb ik al de vrienden vroeg geroepen en alles voor hen klaargemaakt. Ik was zo blij dat de Heere als machthebbende spreekt, dan komt alles goed. Van Den Haag tot Apeldoorn zag ik overal de vrienden op de stations.

'k Was kinderlijk blij dat Frank nu Thuis was. Hij had zo'n zwervend leven gehad. Ik wist wat dat inhoudt en nu mag hij zijn hart ophalen. Hij vroeg mij altijd om boeken te lenen, maar leende ze dan weer uit aan andere vrienden als hij er zelf wat aan gehad had.

Maar de ganse Kerk moet van het gegeef leven.

Het was in Apeldoorn net een feestdag, de scholen hadden vrij. Ik mocht naast professor P. J. M. de Bruin staan. Die kende mij al van mijn twintigste uit Groningen.

Dr. Berkovits sprak het eerst. Hij zei: 'Het is recht dat de mens tot de aarde weerkeert, want wij hebben een aanslag op dat lieve Wezen gedaan en nu is het: gij zijt stof en gij zult tot stof wederkeren enzovoort.'

Toen heeft hij de Zaligmaker zo dierbaar verklaard, ook met Hebreeuws ertussendoor.

Professor De Bruin zei: 'Ik heb nog nooit het Hebreeuws zo zuiver gehoord en horen uitleggen.' Hij heeft de val blootgelegd en toen de gift des Vaders, Zijn Zoon in onze plaats als Tweede Adam. O, dan houdt het praten erover op.

De broers van Frank kwamen naar mij toe, het waren nog oude schoolvrienden van de openbare school. De vriend van Frank die met hem naar het Leger des Heils ging, wilde me naar het graf rijden en vroeg hoe wij het gehad hadden. We hebben veel godvrezend volk ontmoet.

Na de oorlog hoorde ik van Jannetje Krijgsman, dat zij een hele hoop Joden in Amsterdam gezien heeft, tegen de muur gezet, om per trein naar Duitsland gebracht te worden. Berkovits stond er ook tussen. Hij sprak de Joden aan dat de verwerping van de Christus hun oordeel zou verzwaren. Maar dat het voor Hitler en de Duitsers er slecht voorstond. Toen nam de Duitse Wehrmacht hem en zette hem tegen de muur en ze schoten hem dood.

We zijn blij dat de Heere zo nederbuigend goed over ons was, dat Hij Zich menigmaal zo lief en dierbaar aan hun zielen openbaarde. Dat gaf moed en lust in wegen van smart. O, wat zal dat straks zijn. De levende Kerk gaat een goede toekomst tegemoet.

Sam Frank werd op maandag 25 oktober 1937 in Apeldoorn begraven. Hij werd 37 jaar.

Ali Ipema schreef op 1 november 1937 aan de Sliedrechtse vrienden nog het volgende over Sam:

'k Heb de laatste week enkele sterfgevallen van dichtbij meegemaakt. Vorige week maandag van een lief kind Gods. Net als ik, uit Groningen. Hij was een Jood, een ernstig mens in de godsdienst. Krachtdadig omgezet. Ook uit het ouderlijk huis en familie gestoten geworden. O, door veel verzoeken was zijn weg. Toch een arm zondaarsleven geleerd. Veel in de belofte gehad, toch nog een levendig gemis.

Wij gingen veel met elkaar om toen hij vijf jaar - van 1928-1933 - in Den Haag was. En nu, de laatste vier jaar, kwam hij of schreef geregeld. Hij is voor veertien dagen ziek geworden. Vorige week maandag hebben wij - de vrienden - hem begraven, want zijn ouders wilden zich niet aan hem verontreinigen. Hij was ontvanger van de belastingen en had juist tien weken een vaste woonplaats.

De zwerver is thuis en o, hoe gemakkelijk was ik. Psalm 16 was dag en nacht bij me en 't was net of ik ook mocht afreizen. Wat een voorrecht te weten dat we van de dood in 't leven gekomen zijn. Dan is de tweede dood geen verschrikking meer.

O geliefden, wat een blij vooruitzicht dat ons bij ogenblikken streelt, straks Hem in gerechtigheid te aanschouwen, verzadigd met Zijn Godd'lijk beeld.
Zalig zijn ze, die hongeren en dorsten naar Zijn gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden. Och, dat wij dan maar veel honger en dorst mogen hebben!